

INFORMACJA (łac. informatio – przedstawienie, wizerunek; informare – kształtować, przedstawiać) – treść komunikatu, sens przekazywanej wiadomości. Potocznie: wiadomość, komunikat (ujęcie przedmiotowe), ale także: powiadomienie o czymś, zakomunikowanie czegoś, przekazanie wiadomości dotyczącej czegoś indywidualnemu lub zbiorowemu odbiorcy (ujęcie czynnościowe).

Z DZIEJÓW POJĘCIA INFORMACJI. W czasach starożytnych i średniowiecznych termin „informacja” używany był przede wszystkim w opisie i wyjaśnianiu poznania, oznaczał treść poznawczą pochodzącą od rzeczy. I. była rozumiana jako rezultat czynności „in-formowania”, czyli formułowania treści poznawczych. Pierwotne znaczenia terminu „informacja” miały związek z dziedziną poznania i społecznego funkcjonowania człowieka. Łac. słowo „informatio” pochodzi od czasownika „in-formare”, który ma dwie grupy znaczeń: 1) kształtować, urabiać, odciskać formę i 2) przedstawiać, wyobrażać, określać. Metafora odciskania formy wskazuje na wyraz bardziej podstawowy. Jest nim rzeczownik „forma”. Pojęcie i. jest w klasycznej łacinie powiązane przede wszystkim z metaforą kształtu (formy). Mianem „informatio” określano pewne wyobrażenie, także znaczenie pojedynczego wyrazu, jak również rezultat uwyrażnienia i rozwinięcia treści (we współczesnej terminologii: „zawartości informacyjnej”) nazwy. Przez i. rozumiano również: pouczenie (instrukcję) oraz rezultat pouczenia (instrukcji).

W filozofii scholastycznej termin „informatio” używany był jako termin techniczny, stosowany na określenie „in-formowania”, tzn. zdeterminowania, ukonstytuowania materii przez formę. Termin „in-formacja” oznaczał zarówno proces formowania, jak i jego rezultat. W myśli scholastycznej i. rozumiano również jako ograniczenie intelektu przez formę. Kartezjusz, korzystając z tradycji scholastycznej, rozumiał termin „informatio” jako uformowanie umysłu (w terminologii Kartezjusza „duszy”) przez fizyczną strukturę mózgu.

W XX w., wraz z wynalezieniem maszyn cyfrowych i rozwojem technologii komputerowych, i. przestała być traktowana wyłącznie w związku z poznaniem. Termin „informacja” oznacza współcześnie m.in. dane (wyrażone za pomocą znaków językowych), które można gromadzić, przetwarzać i przekazywać.

SFORMUŁOWANIE TEORII INFORMACJI (ILOŚCIOWE POJĘCIE INFORMACJI). I. zakłada znakowe pośrednictwo, nadawcę oraz odbiorcę komunikatu. Stąd można mówić o aspekcie syntaktycznym i. (obejmującym relacje między znakami), semantycznym (podkreślającym relacje między znakami a tym, do czego znaki się odnoszą, co w rzeczywistości reprezentują) oraz pragmatycznym (wskazującym na relacje zachodzące między znakami a ich użytkownikami: nadawcą i odbiorcą). Dopiero uwzględnienie wszystkich wymienionych wymiarów łącznie pozwala na precyzyjniejsze dookreślenie i., która nie ma sensu bezwzględnego, a jedynie względny – zwł. z uwagi na wymiar pragmatyczny komunikatu. Dlatego zagadnienie i. przedstawiane bywa rozmaicie w różnych naukach, z uwagi na właściwy im przedmiot dociekań specyfikujących także rozumienie i. oraz pojęć z nią związanych.

Dostrzeżenie specyfiki zagadnienia i., poprzedzone intensywnym rozwojem technologii umożliwiających przesyłanie zakodowanych wiadomości na znaczne odległości (np. telegraf), zaowocowało badaniami nie powiązаныmi z epistemologią, zorientowanymi na kompleksowe ujęcie problematyki dotyczącej i. w formie systemu pojęć i twierdzeń (teorie i.). Najwcześniejsze próby podjęte zostały na przełomie lat 30. oraz 40. XX w. i związane były z poszukiwaniem ścisłych, teoretycznych podstaw rodzącej się dyscypliny naukowej, jaką była telekomunikacja. Badaczem uznawanym za twórcę pierwszej teorii i. jest uczoney amer., C. E. Shannon. Zaproponował on ilościową teorię, nazywaną również matematyczną lub klasyczną teorią i., opartą na zdefiniowanym probabilistycznie pojęciu entropii. Analizując wysoce aktualne wówczas problemy z zakresu telekomunikacji, skoncentrował się zwł. na procesie przesyłania wiadomości. Opierał rozważania na wyodrębnionych podstawowych elementach umożliwiających przekaz, do których zaliczył: źródło komunikatu, nadajnik sygnałów, kanał transmisyjny, odbiornik sygnałów oraz adresata. Podkreślał również rolę zewnętrznego wobec tego układu źródła zakłóceń, które ma poważny wpływ na jakość komunikatu odebranego przez adresata. Abstrahując od problemów związanych z procesem komunikacji ujętym od strony fizycznej, matematyczna teoria i. zwraca uwagę na informacyjny kontekst zagadnienia, zwł. z punktu widzenia odbiorcy komunikatów, świadomego zakłóceń, jakim mogą one ulegać podczas transmisji. Podstawą tego podejścia jest konstatacja, iż wiadomość (komunikat)

jest tym cenniejsza dla odbiorcy, im więcej i zawiera, natomiast ilość i jest odwrotnie proporcjonalna do prawdopodobieństwa wystąpienia danej wiadomości. Pojęcie i zostało przy tym praktycznie zredukowane do probabilistycznie definiowanej miary jej ilości, co było bezpośrednim skutkiem przyjętej perspektywy badawczej nie uwzględniającej ani treści, ani celu przekazywanych wiadomości. W klasycznej teorii i koncentrowano się bowiem na sytuacji odbiorcy komunikatów, który odebrał wiadomość b_i , nie jest pewien, czy jest ona jedną z wiadomości β_i zbioru wiadomości potencjalnie możliwych do wysłania (i -elementowy zbiór β). Gdyby tak było, można mówić o zjawisku i ., w przeciwnym przypadku odbiorca jest jedynie ofiarą zakłócenia transmisji. Ponieważ nie jest jasne, który komunikat ze zbioru β został faktycznie wysłany, odbiorca charakteryzuje się określonym poziomem niewiedzy (nieokreśloności), której miarą jest tzw. entropia. Maleje ona w wyniku otrzymania wiadomości, a różnica między entropią po odebraniu wiadomości (końcową) oraz entropią przed tym faktem (początkową) jest miarą ilości i ., charakteryzującej odebraną wiadomość.

Pojęcie ilości i bywa rozumiane przez badaczy nieco szerzej niż w podejściu klasycznym, skoncentrowanym na procesie komunikacyjnym skutkującym zmniejszaniem entropii. Teoriami akcentującymi aspekt znaczeniowy i (zawartość treściową komunikatu) są teorie semantyczne, których rozwój jest niewątpliwie związany z inicjacją badań nad tzw. i semantyczną (R. Carnap, Y. Bar-Hillel). Opierają się one na shannonowskim pojęciu ilości i ., które zostaje dookreślone znaczeniowo, pozwalając tym samym na wartościowanie i ., dzięki rozróżnieniu i prawdziwej oraz fałszywej. Taka perspektywa umożliwia relatywizację analiz do konkretnych sytuacji decyzyjnych, co w oczywisty sposób rzutuje na pozatelekomunikacyjną aplikację wyników. Podobnie jest w przypadku pragmatycznej teorii i ., opartej na zdefiniowanym przez K. Szaniawskiego pojęciu pragmatycznej wartości i . Umożliwia ono ocenę i nie tylko na podstawie jej aspektu semantycznego (prawdziwa bądź nie), ale także pod kątem przydatności dla odbiorcy z uwagi na uwzględnienie subiektywnie rozumianej użyteczności.

JAKOŚCIOWE ROZUMIENIE INFORMACJI. To rozumienie i (określane też niekiedy mianem potocznego czy psychologicznego) koncentruje się na semantycznych

i pragmatycznych funkcjach znaku językowego: i. w tym ujęciu rozumiana jest jako znaczenie pewnej wypowiedzi (zdania), a także jako element wiedzy.

Jakościowym pojęciem i. operuje się przede wszystkim w biologii (w genetyce mówi się o i. genetycznej czy biologicznej; w zoologii zaś komunikacja między zwierzętami nazywana jest przekazywaniem i., sygnałów), socjologii (i. jako czynnik organizujący systemy społeczne), psychologii (i. jako bodziec), ekonomii (i., dane jako czynnik wpływający na racjonalność decyzji człowieka).

Szukanie związków między dwoma przedstawionymi znaczeniami terminu „informacja” stanowi jeden z problemów, który chcą rozwiązać naukowcy zajmujący się naukami kognitywnymi i teorią komunikacji (określaną też mianem teorii i.).

POJĘCIE WARTOŚCI INFORMACJI. Oprócz 1) nadawcy i 2) odbiorcy czynnikami wpływającymi na wartość i. są: 3) miejsce nadania i miejsce otrzymania i. oraz 4) czas nadania oraz czas otrzymania i. Pragmatyczna wartość i. jest więc funkcją tych czterech parametrów.

Oprócz wymienionych czynników wartość i. może być zrelatywizowana do celu działania (M. Lubański). Wartość i. jest dodatnia wówczas, gdy jej otrzymanie zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia zamierzonego celu, a ujemna, gdy prawdopodobieństwo uzyskania celu zmniejsza się po otrzymaniu i. (wówczas mówi się o dezinformacji). Trzecią możliwością jest zerowa wartość i.

Pojęcie wartości i. jest również powiązane z pojęciem decyzji i sytuacji decyzyjnej (K. Szaniawski, A. A. Charkiewicz). I. użyteczną w określonej sytuacji decyzyjnej są wszystkie dane, których otrzymanie powoduje zmianę zasobu wiedzy na temat tej sytuacji. Osoba podejmująca decyzję dąży do tego, aby decyzja ta była „optymalna”, to znaczy, że decyzja podjęta dzięki i. będzie w określonej sytuacji najlepsza, a to zapewni i. najwyższą możliwą wartość. Decyzyjna wartość i. zależy od elementu pragmatycznego w tym sensie, że „wartościowanie i. z punktu widzenia decyzji wprowadza explicite element pragmatyczny” (K. Szaniawski, FNE 247) i w związku z tym i. pragmatyczna różni się od i. statystycznej w sensie Shannona.

POJĘCIE INFORMACJI W TEORII NAUKI. Kategoria i. odgrywa znaczącą rolę jako kategoria opisowa służąca do charakterystyki genezy, struktury i funkcji nauki.

Nauka rozumiana jest jako czynność dostarczająca i. („proces poszukiwania informacji”). Powiązanie kategorii nauki i i. jest oczywiste dlatego, że tam, gdzie nie ma i., nie można mówić o nauce. Pojęcie nauki zakłada dopływ i. Nauka jest niekiedy ujmowana jako pewien samoorganizujący się system, którego rozwój jest sterowany za pomocą „strumienia informacji” (M. Lubański).

Pojęcie i. jest uznawane przez niektórych metodologów (J. Giedymin, J. Topolski) za jedno z podstawowych pojęć, którymi posługuje się metodologia nauk, choć nie należy ono do pojęć rdzennie metodologicznych. Uważa się, że pojęcie i. należy zaliczyć obok pojęcia informatora do głównych pojęć metodologicznych z tego względu, że problemy poznawcze są rozwiązywane dzięki zdobywaniu nowych i. oraz ich analizie.

Nauka jest często ujmowana jako proces polegający na zdobywaniu i. (co ma związek z „rozwiązywaniem problemów poznawczych). K. Szaniawski zauważa, że niektóre koncepcje nauki traktują i. (zdobywanie i.) jako jeden z celów nauki. Przy takim rozumieniu nauki, jak twierdzi K. Szaniawski, pojęcie i. uzyskuje znaczącą rangę wśród pojęć, którymi posługuje się metodologia nauk, gdyż uzasadnienie zastosowania pewnej metody naukowej powinno wówczas być oparte na kategoriach efektywności uzyskiwania i.

POJĘCIE I. W NAUKACH EMPIRYCZNYCH. Zamiast mówić o nauce jako o procesie uzyskiwania danych empirycznych (danych zmysłowych), można mówić o procesie polegającym na zdobywaniu i. (S. Kamiński).

W filozofii nauki stosuje się ilościowe (klasyczne) pojęcie i., zaczerpnięte z teorii komunikacji. Oceniając wartość hipotez naukowych, używa się sformułowania „zawartość informacyjna teorii naukowej” (K. R. Popper). Wg Poppera dana teoria (hipoteza) jest „lepszą” i „bardziej pożądaną” wówczas, gdy jest mniej prawdopodobna (w sensie rachunku prawdopodobieństwa). Zdanie formułowane przez naukę (komunikat, hipoteza) dostarcza tym więcej i. (jest bardziej informacyjne), im mniej jest ono prawdopodobne na gruncie zastanego systemu twierdzeń (systemu wiedzy).

POJĘCIE INFORMACJI W FILOZOFII. Ogólność pojęcia i. sprzyja jego użyteczności w filozofii. Współcześnie dokonuje się próby (określanej jako próba filozoficzna) skonstruowania nowego pojęcia i., uwzględniającego zarówno ilościowe, jak i jakościowe aspekty zjawiska i. (F. I. Dretske, K. M.

Sayre). Podejście takie określane jest mianem syntezy ilościowego (klasycznego) i jakościowego (semantycznego) pojęcia i. Synteza ta jest uznawana za jeden z centralnych problemów, który stoi przed współczesną filozofią. Przyjęcie tezy o filozoficznym charakterze tej próby nie musi oznaczać, że pojęcie i. (jak również nowa teoria i.), powstałe dzięki tego typu operacjom, będzie filozoficzne.

Wskazywane są kryteria (Lubański), pozwalające na rozstrzygnięcie, czy pojęcie i., jakim operuje dana nauka, jest filozoficzne, czy też może być za filozoficzne uznane (kryteria „filozoficzności” pojęcia i.): 1) ogólność; 2) kryterium „pragmatyczne” – pojęcie jest filozoficzne wówczas, gdy jest przydatne w pracy filozofa i pomaga mu w rozwiązywaniu problemów filozoficznych; 3) kryterium „statystyczne” – zastosowanie tego kryterium polega na zarejestrowaniu, czy termin „informacja” występuje w dyskusjach filozoficznych, co wiąże się z kryterium drugim, gdyż wskazuje na przydatność pojęcia i. w rozwiązywaniu problemów filozoficznych.

Kategoria i. w teorii poznania służy do definiowania, czym jest poznanie. Termin „informacja” jest współczesnym, bardziej nawet uniwersalnym odpowiednikiem terminu „poznanie” (M. Lubański). Wg autora pojęcie i. oraz pojęcie poznania mogą zastępować się nawzajem z tego względu, że za pomocą terminu „informacja” określa się poznanie, i odwrotnie: termin „poznanie” służy do definiowania i.: o poznaniu mówimy, że daje nam ono pewne i.; o i. z kolei możemy powiedzieć, że dostarczają poznania czy też że stanowią „materiał poznania”. Można również dostrzec zamienne stosowanie terminu „informacja” z kluczowym w teorii poznania terminem „wiedza”.

Termin „informacja” jest często używany w ścisłym związku znaczeniowym z terminami „wiedza” i „poznanie” (np. Dretske, Popper). Dostarczanie i. o przedmiocie (również w tym kontekście i. są rozumiane jako dane zmysłowe) jest koniecznym warunkiem poznania: „coś jest poznaniem tylko dlatego, że dostarcza (lub pretenduje do tego, że dostarcza) jakiejś informacji o swoim przedmiocie”. Poznanie jest też określane mianem informatora.

Poznanie może być rozumiane zarówno czynnościowo, jako informowanie (czynność dostarczająca wiedzy – i.), jak i wytworowo – wiedza już uzyskana to tyle, co zdobyta i. (A. B. Stępień). Poznanie informuje, a tym

samym przyczynia się do rozszerzenia zasobu wiedzy o świecie. Informowanie stanowi zatem podstawową czynność poznawczą.

Niekiedy uznaje się istnienie związków między intencjonalnym charakterem percepcji a *i*. (J. Hintikka). Percepcja jest intencjonalna (skierowana na przedmiot) dlatego, że dostarcza ona *i*. (percepcja jest intencjonalna, ponieważ jest „informacyjna”).

I. rozumiana jest również jako sąd w sensie logicznym – znaczenie zdania prawdziwego (W. V. O. Quine). Pewne zdanie prawdziwe zawiera „obiektywną informację”, będącą znaczeniem tego zdania, czyli zbiorem możliwych światów, w których to zdanie jest prawdziwe.

EWOLUCJA POJĘCIA INFORMACJI. Tezę o ewolucji pojęcia *i*. głosi M. Lubański, wg którego tezę tę potwierdza stopniowe rozszerzanie zakresu i zubożenie treści terminu „informacja” w dziejach nauki. Dzięki temu możliwe było stosowanie go w coraz większej liczbie nauk, w konsekwencji czego *i*. zyskała z czasem status „kategorii ogólnonaukowej”. Zdaniem Lubańskiego termin „informacja” odnoszony był początkowo wyłącznie do dziedziny relacji społecznych. *I*. rozumiana była jako wiadomość poszerzająca zakres wiedzy na pewien temat. *I*. jako kategoria społeczna powiązana była w sposób konieczny z pojęciem świadomości. O przekazywaniu *i*. można było mówić tylko wówczas, gdy przekazywały ją byty świadome. Zakres terminu „informacja” z czasem uległ rozszerzeniu. Za pomocą wyrażenia „wymiana informacji” zaczęto określać przekazywanie bodźców (sygnałów) wśród organizmów żywych nie posiadających świadomości. Termin „informacja” zaczął tym samym funkcjonować jako termin biologiczny. Kolejna zmiana w rozumieniu terminu „informacja” polegała na tym, że termin ten zaczął służyć do charakteryzowania sygnałów przekazywanych przez systemy cybernetyczne (w tym komputery). Tym samym pojęcie *i*. funkcjonowało już w nowej roli pojęcia cybernetycznego. Treść terminu „informacja” stała się jeszcze bardziej uboga, gdy termin ten został zastosowany do opisu każdego, nie tylko cybernetycznego systemu, to znaczy: *i*. zaczęła być rozumiana jako powszechna własność każdego układu materialnego – jako powszechna własność materii – stąd mówi się o *i*. w fizyce i kosmologii.

Inny pogląd na genezę i rozwój pojęcia *i*. wyraża E. Kowalczyk. Jego zdaniem pojęcie *i*. po raz pierwszy pojawiło się w dziedzinie telekomunikacji. Dopiero na tej podstawie od pojęcia *i*. powstały pojęcia pochodne.

POJĘCIE INFORMACJI W INNYCH NAUKACH. W sposób bezpośredni do pojęcia *i*. nawiązuje informatyka, określająca ogół dyscyplin zorientowanych na gromadzenie, przechowywanie, przekazywanie i przetwarzanie *i*., tj. danych dotyczących określonego fragmentu rzeczywistości, odczytanych w szerszym kontekście znaczeniowym (poddanych interpretacji). Specyfika semantyczna *i*. podlegających informatycznej obróbce, rzutująca często na metody przetwarzania oraz wykorzystywaną technologię, owocuje wyodrębnianiem się dyscyplin informatycznych uwzględniających konieczność odmiennego podejścia do przetwarzania – wśród nich autonomię zdobyły zwł. informatyka prawnicza oraz informatyka ekonomiczna.

W cybernetyce *i*. stanowi element umożliwiający modelowanie w świadomości badacza zdarzeń i procesów zachodzących w rzeczywistym świecie – takie odwzorowanie fragmentu rzeczywistego świata przyjmuje różnorakie formy (najczęściej materialne), które dla badacza stanowią nośnik *i*. o świecie. Odzwierciedlenie rzeczywistości w modelu zawsze jest jakimś uproszczeniem, dzięki czemu *i*. związana jest ze swoistym redukowaniem bogactwa nieznanego rzeczywistego świata do wymogów ograniczonych potrzebami sterowania. Informowanie staje się procesem zmniejszającym w wymierny sposób (entropia informacyjna) nieokreśloność modelowanej rzeczywistości.

We współczesnej ekonomii – jeden z podstawowych zasobów ekonomicznych (obok pracy, kapitału i ziemi), decydujący o ekonomicznym potencjale i możliwościach rozwojowych gospodarki na dowolnym poziomie ogólności: od gospodarki globalnej, przez narodowe, na pojedynczych przedsiębiorstwach skończywszy. Z uwagi na rosnące znaczenie *i*. traktowanej jako zasób, ale będącej równocześnie poszukiwanym towarem i tym samym owocującej różnorodną działalnością usługową, postuluje się wyodrębnienie specjalnego sektora w gospodarce: dotychczasowa klasyfikacja obejmująca sektor pierwotny (rolnictwa), przetwórczy (przemysłowy) i usług powinna zostać poszerzona o sektor informacyjny, obejmujący całokształt działalności zorientowanej na wytwarzanie, gromadzenie, przetwarzanie, ochronę i transfer

informacji. Powyższy postulat ściśle wiąże się z badaniami amer. ekonomisty F. Machlupa. W nowatorski sposób poddał on analizie tradycyjne sektory gospodarki, wyodrębniając specyficzną rolę czynnika informacyjnego w procesach wytwórczych – udział szeroko rozumianej działalności informacyjnej w produkcie narodowym brutto okazał się na tyle istotny, że Machlup zaproponował wydzielenie odrębnego sektora, tzw. przemysłu wiedzy. Ta perspektywa badawcza, rozwinięta zwł. w pracach amer. socjologa D. Bella (teoria społeczeństwa postindustrialnego) oraz ekonomisty M. U. Porata (pierwotny i wtórny sektor informacyjny) skutkowałą precyzyjnym określeniem wspomnianego sektora. Awansuje on do miana czwartego sektora gospodarki, a jego znaczenie nieustannie rośnie, głównie za sprawą wykorzystywania nowoczesnych technologii telematycznych w zastosowaniach gospodarczych, co owocować ma tzw. wirtualizacją instytucji, rynków i szeroko pojętej działalności gospodarczej. Polega ona na konsekwentnym zapośredniczeniu działalności uczestników gry rynkowej różnorodnymi systemami informatycznymi.

W naukach o zarządzaniu nacisk kładzie się na rozróżnienie danych oraz i. Danymi są fakty poddające się interpretacji, kwantyfikowalne lub jakościowe, przedstawione w określonej formie. I. natomiast to przetworzone dane, które zostały wstępnie zinterpretowane, są zrozumiałe i powiększają wiedzę odbiorcy, składając się na użyteczną – zwł. z perspektywy potrzeb osób podejmujących różnorakie decyzje – wiadomość dotyczącą bezpośrednio lub pośrednio danego obiektu gospodarczego. W ujęciu systemowym taki obiekt jest otwartym, dynamicznym układem społeczno-technicznym realizującym cele gospodarcze, złożonym z wielu podsystemów, wśród których szczególnie istotny jest podsystem (system) informacyjny, odpowiedzialny za gromadzenie, przetwarzanie, przechowywanie i transfer i. zainteresowanym użytkownikom, w sposób umożliwiający zarządzanie obiektem oraz jego poprawne funkcjonowanie. Konieczność realizacji części zadań systemu informacyjnego z wykorzystaniem technologii informatycznej (systemy informatyczne) zaowocowała wyodrębnieniem się z informatyki nowej dziedziny badawczej, znanej pod nazwą informatyki ekonomicznej (także: informatyka gospodarcza), koncentrującej się na zagadnieniu budowy systemów dedykowanych zaspokojeniu informacyjnych i komunikacyjnych potrzeb

różnorodnych obiektów gospodarczych. Z uwagi na rosnące zbiory i. ważnym problemem staje się współcześnie rozwój metod tzw. zarządzania i., również zakładającego doskonalenie technicznych środków umożliwiających gromadzenie, przetwarzanie i transferowanie i.

W politologii i naukach społecznych i. ujmowana jest w kategoriach wiadomości dotyczących aktualnych faktów z życia współczesnych społeczeństw, których znajomość jest konieczna do rozumienia reguł rządzących funkcjonowaniem tych społeczeństw i zmian w nich zachodzących. Gwałtowny rozwój technologii telekomunikacyjnej i informatycznej, traktowanie i. jako towaru (produkowana, przetwarzana, stanowi przedmiot handlu), rosnące zapotrzebowanie na usługi informacyjne owocujące z jednej strony wzrostem udziału sektora informacyjnego w PKB, a z drugiej zwiększeniem zatrudnienia w tym sektorze oraz wiodący charakter i., jako kategorii determinującej rozwój społeczny i ekonomiczny, podkreślany jest w nazywaniu systemu społecznego powstającego na skutek tych procesów mianem społeczeństwa informacyjnego. Zaznacza się w ten sposób rosnące uzależnienie nowoczesnych społeczeństw od dostępności i powszechności mediów komunikacyjnych, jakości przekazywanej i., szybkości, z jaką można ją transferować bezpośrednio zainteresowanym oraz z jaką oni będą w stanie owe i. przyswajać i twórczo przetwarzać, tak aby ich interioryzacja przyjęła postać wiedzy (odpowiednia akumulacja oraz uporządkowanie i.). Społeczeństwo informacyjne nie jest ciągle jeszcze faktem, a raczej stanowi związane nazwanie celu, ku któremu wydają się zmierzać zauważalne procesy społeczne oraz gospodarcze w krajach wysoko i średnio rozwiniętych, a których oddziaływanie dalece wykracza poza obszar tych krajów, stymulując zmiany w systemach społeczno-gospodarczych na wielu poziomach: od krajowego do globalnego. Dlatego semantyczna głębia terminu nie wyczerpuje się w podkreślaniu znaczenia tego, co specyfikuje współczesność (aspekt deskryptywny), ale wyraża się także w ukierunkowaniu przemian, jakim podlegać będzie życie społeczeństw w najbliższych latach (aspekt preskryptywny), przy zakładanym podtrzymaniu obecnie dominujących trendów. Wpływ informatycznej technologii – zwł. sieciowej – jest na tyle istotny, iż często zamiennie ze społeczeństwem informacyjnym używa się określeń: rewolucja informatyczna, społeczeństwo usieciowione, elektroniczna

rzeczywistość, era telematyczna itp. (D. de Kerckhove, D. T. Dziuba). Każde z nich podkreśla – nieco odmiennie rozkładając akcenty – dominujące znaczenie i. oraz technologicznego instrumentarium, determinujących rozwój i poziom życia współczesnych społeczeństw. Nieco inaczej problem i. jest rozumiany w cybernetyce społecznej oraz socjotechnice, w których stanowi ona komunikat służący wywołaniu określonych, pożądanych z punktu widzenia nadawcy zmian w postawach oraz zachowaniach społecznych.

W dziennikarstwie – jeden z podstawowych gatunków dziennikarskich, tradycyjnie specyfikowane medium zapośredniczające przekaz (i. prasowa, radiowa, telewizyjna, sieciowa). Funkcja informacyjna stanowi rację istnienia środków masowego przekazu, których zadaniem jest systematyczne i obiektywne powiadamianie określonych społeczności o zachodzących wydarzeniach – politycznych, gospodarczych, religijnych, naukowych i in., istotnych z punktu widzenia potrzeb (rozwoju) tych społeczności. Realizowana jest ona z wykorzystaniem różnorodnych środków technicznych umożliwiających przekaz, zgodnie ze specyficznymi wymogami składającymi się na określone gatunki, jak: depesze prasowe, komunikaty, notatki i in. Wspomniane środki techniczne determinują nie tylko formę, w jakiej przekazywana jest i. (słowo pisane, dźwięk, obraz), ale istotnie wpływają również na odbiór komunikowanych treści, co wykorzystywane jest zwł. w cybernetyce społecznej oraz socjotechnicznych technikach modelowania reakcji odbiorców i. Tym samym pojawiają się zagrożenia celowej dezinformacji oraz manipulacji informacyjnej, przekreślające podstawową funkcję środków masowego przekazu i w ostatecznej konsekwencji godzące w odbiorców i. Z tego powodu w katolickiej nauce społecznej postuluje się używanie terminu „środki społecznego przekazu” na określenie mediów komunikacyjnych, podkreślającego szczególny rodzaj odpowiedzialności ludzi dysponujących tymi środkami, bezpośrednio wynikający ze specyfiki komunikacji informacyjnej zawsze skierowanej ku osobowemu odbiorcy.

C. E. Shannon, *A Mathematical Theory of Communication*, The Bell System Technical Journal 27 (1948), 379–423, 623–656; R. Carnap, Y. Bar-Hillel, *An Outline of a Theory of Semantic I.*, C (Mass.) 1952; L. Brillouin, *Science and Information Theory*, NY 1956, 1962²; F. Machlup, *The Production*

and Distribution of Knowledge in the United States, Pri 1962; J. Hintikka, *The Varieties of I. and Scientific Explanation*, w: *Logic, Methodology and Philosophy of Science*, A 1968, III 311–332; M. Mazur, *Jakościowa teoria i.*, Wwa 1970; K. Szaniawski, *Pragmatyczna wartość i.*, w: *Problemy psychologii matematycznej*, Wwa 1971, 325–347; D. Bell, *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*, NY 1973; M. Lubański, *Filozoficzne zagadnienia teorii i.*, Wwa 1975; M. U. Porat, *The Information Economy*, I–IX, Was 1977; J. L. Kulikowski, *I. i świat w którym żyjemy*, Wwa 1978; M. Heller, M. Lubański, Sz. W. Ślaga, *Zagadnienia filozoficzne współczesnej nauki. Wstęp do filozofii przyrody*, Wwa 1980, 1997⁴; F. I. Dretske, *Knowledge and the Flow of I.*, Ox 1981; E. Kowalczyk, *O istocie i.*, Wwa 1981; LFor; K. Szaniawski, FNE 244–251; R. Tadeusiewicz, *Wstęp do informatyki*, Kr 1989, 1997⁴; D. de Kerckhove, *The Skin of Culture. Investigating the New Electronic Reality*, Tor 1995 (*Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, Wwa 1996, 2001²); D. T. Dziuba, *Wirtualizacja działalności gospodarczej w oparciu o sieć Internet*, Wwa 1998; *Informatyka dla ekonomistów. Studium teoretyczne i praktyczne*, Wwa 1998; K. M. Sayre, *Information Theory*, REPh IV 782–786; J. Buczkowska, *I. as the Basis for Representation*, SPCh 35 (1999) z. 2, 130–138; tenże, *Uwagi o pojęciu i.*, SPCh 35 (1999) z. 1, 89–104; D. T. Dziuba, *Gospodarki nasycone i. i wiedzą*, Wwa 2000; J. Oleński, *Ekonomika i. Podstawy*, Wwa 2001.

Zdzisław A. Błasiak, Marcin Koszowy